

Capitolul I

Schiță introductivă

În toate țările civilizate, avocatura a fost organizată cu scopul de a asigura persoanelor implicate într-un proces o apărare corespunzătoare. Părțile litigante nu au, cel mai adesea, pregătirea și cunoștințele necesare pentru a face față „duelului judiciar”. De aceea, părțile sunt nevoite să recurgă la serviciile unor profesioniști ai dreptului, buni cunoscători ai legislației și jurisprudenței, abili mânători ai „verbului” și ai formelor de procedură.

Rolul avocatului nu poate fi redus însă, așa cum am subliniat, la funcția de reprezentare sau de asistare a justițiabililor. El este unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai judecătorului. Prin pasiune pentru adevăr și justiție, avocatul poate contribui într-o manieră decisivă la o corectă stabilire a faptelor, la interpretarea adecvată a legii aplicabile conflictului dedus judecății și, în final, la pronunțarea unei hotărâri temeinice și legale¹. Sunt motive esențiale ce au determinat considerarea avocatului ca un auxiliar al justiției. Iar o atare considerare se regăsește și în epoca contemporană. Există și autori care precizează că avocatul trebuie considerat ca „un organ independent al justiției”, cum este W. Habscheid.

Într-adevăr, în lipsa avocatului, judecătorul ar putea întâmpina deseori dificultăți în determinarea adevărului. Avocatul se interpune între parte și judecător, iar prin activitatea sa permite instanței să se afle deasupra duelului dintre părți și să-și păstreze obiectivitatea necesară. El prezintă judecătorului cererile părților și facilitează administrarea materialului probatoriu pertinent și concludent în soluționarea cauzelor supuse judecății. O atare abordare, firească, a profesiei nobile de avocat contribuie și la o soluționare rapidă a cauzelor. Avocatul îndeplinește și

¹ I. Leș, *Organizarea sistemului judiciar, a avocatului și a activității notariale*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 135.

o muncă preventivă în cadrul consultațiilor juridice acordate de către acesta și care duce, nu arareori, la evitarea unor litigii.

Istoria avocaturii a ilustrat, prin nume a căror celebritate este cunoscută, onorabilitatea și prestigiul acestei profesii: Demostene, Pericle și Socrate în Grecia, Cicero și pleiada de jurisconșulți ai Romei, Raymond Poincaré sau Alexandre Millerand la francezi (foști președinți ai Republicii). Și la noi profesiunea de avocat a fost ilustrată în mod strălucit de Take Ionescu, B. Ștefănescu Delavrancea și Istrate Micescu.

Dar nu au lipsit nici vocile care s-au ridicat împotriva avocatului. Sunt cunoscute criticile aduse corpului avocaților de către Montesquieu, La Fontaine și Racine. Se imputa adeseori avocaților că apără pe oricine și chiar pe criminali. Critici asemănătoare se aud și astăzi, uitându-se că și criminalii au nevoie de apărare. Apărarea este întotdeauna utilă și ea trebuie făcută cu onestitate, demnitate și echilibru. Ideea este foarte sugestiv exprimată de E. Herovanu, care remarcă: „Ceea ce însă orice om de bun simț trebuie să vadă și să înțeleagă e că, într-o societate liberă, oficiul de avocat, exercitat de cetățeni luminați, onești și independenți, e tot atât de indispensabil ideii de justiție, ca și cel de magistrat destinat la rândul său celor ce reprezintă cumpătarea, demnitatea și imparțialitatea”¹.

În statul democrat, locul și rolul avocatului apar radical schimbate, el situându-se pe același plan cu judecătorul care, la rândul său, devine dintr-un „*dominus litis*” un simplu „*arbiter litis*” și se supune dictonului *da nihi factum, dabo tibi ius*.

Avocatul este independent, dar între el și statul de drept trebuie să existe și puncte de legătură și această legătură se realizează prin organul coordonator – Uniunea Națională a Barourilor –, care exercită un control cu privire la etica și deontologia profesională. Organul coordonator nu are însă altă misiune decât aceea de a veghea ca principiile de etică și deontologie profesională să nu fie încălcate și să nu fie tulburată ordinea publică. Cu alte cuvinte, avocatul nu este subordonat nici organului coordonator, tot așa după cum el nu este subordonat nici statului. Actele avocatului pot fi cenzurate de organul coordonator, limitele controlului exercitat de acesta fiind trasate de exercitarea

¹ E. Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, Ed. Institutul de artă grafică „Lupta”, București, p. 443.

corectă a profesiei. Aceasta este situația în toate țările civilizate și avansate din punct de vedere al dreptului.

S-a remarcat că rolul general al avocaților era de a oferi consultanță juridică și de a realiza expertizele pentru cei care le doresc, dar și de a face tot posibilul pentru a se asigura că procedurile juridice și aplicarea legii au fost corecte și efective. Avocatul a fost păstrătorul justiției și protectorul drepturilor omului, ca și campionul clienților individuali. Rolul acestuia este gradat, începând cu negocierea, redactarea de documente, consultanța și terminând cu arbitrajul și reprezentarea clientului în instanță. Partea publică a îndatoririlor avocatului nu a putut fi trecută cu vederea. Avocatul trebuie să fie pregătit să-și apere clientul fără teamă, dar nu să continue un caz lipsit de speranță, fapt care ar pierde timpul instanței, ca și cel al participanților, dar nici să ofere instanței informații primite de la client care sunt cunoscute a fi neadevărate. A fost considerat ca fiind imperativ pentru avocați să se supună regulilor de practică, ce ar trebui să fie uniforme în întreaga lume.

S-a discutat mult despre schimbarea rolului avocatului, care a fost înțeles ca fiind „omul de afaceri” al clientului, dar și consultantul profesional al acestuia. Managementul practic a furat din ce în ce mai mult din timpul avocatului, iar acesta a trebuit să devină un administrator bun, dar și un avocat competent. Impactul legislației europene, al Convenției Consiliului Europei și al Convențiilor internaționale asupra practicii a fost luat în considerare, iar avocaților li s-a amintit că o astfel de legislație a oferit deseori remedii lipsite de valabilitate în legea internă. Dacă avocații ar folosi din ce în ce mai mult remediile valabile, procesul integrării ar avansa în legătură cu legea și cu practica substanțială. Avocații nu trebuie să se teamă de invocarea dreptului comunitar, a dreptului internațional sau a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. A fost luată în considerare crearea de centre internaționale de instruire și s-a simțit că aceasta ar fi de real ajutor în pregătirea avocaților europeni pentru practica din secolul următor.

Conflictele potențiale pot apărea foarte ușor atunci când avocații străini doresc să profeseze local. Ei pot oferi clienților locali servicii competente, dar astfel pot reduce din clientela avocaților locali; ei pot și să dea sfaturi referitoare la legea locală pe care este posibil să nu o fi înțeles cu adevărat. De aceea, s-a simțit nevoia reglementării modalităților de exercitare a profesiei de către avocații străini, ținând în același timp cont de faptul că experiența acestora privind problemele ce

decurg din libera circulație pot fi extrem de valoroase. Serviciile juridice trebuie să fie pe cât se poate de libere și a existat mereu loc pentru colaborări între avocații din țări diferite. A fost ridicată problema „incompatibilităților” și în unele țări avocații puteau practica, chiar dacă erau în același timp și directori sau adjuncți de firme, iar în altele era obișnuit să existe duble calificări, spre exemplu, medicină și drept sau contabilitate și drept. Dacă apărea un conflict de interese, avocatul trebuia să renunțe la una dintre activitățile respective.

Legalitatea, prin aceea că asigură libertatea și demnitatea omului, afirmarea multilaterală a personalității umane, este de esența societății, astfel că, în realitate, numai în această societate statul poate avea ca principala sa misiune asigurarea dreptății. După cum legalitatea și-a schimbat radical conținutul la sfârșitul comunismului, tot așa activitatea avocaților, în raport cu conținutul social, a căpătat semnificații și valențe noi, care îi determină o poziție calitativ superioară, făcând-o indispensabilă în mecanismul înfăptuirii justiției.

Independența avocatului față de justițiabil evidențiază rolul total deosebit pe care îl are acesta în administrarea justiției. El nu are obligația de a promova interesele clientului său împotriva legii, nu are obligația de a folosi orice mijloc, permis sau nepermis, pentru a obține achitarea unui răufăcător evident vinovat, ci, dimpotrivă, folosind o funcție de interes social, avocatul are obligația să-și pună întreaga sa capacitate în dovedirea în fața instanțelor a adevărului adevărat în realizarea justiției, așa cum apare ea înscrisă în normele adoptate prin voința întregului popor¹.

Ca o garanție suplimentară a realizării drepturilor cetățenilor, pe lângă alte numeroase garanții materiale și juridice, carta fundamentală care este Constituția instituie dreptul de apărare, asigurat în tot timpul procesului, nu numai în fața instanțelor judecătorești, ci și în fața tuturor organelor statului și este asigurat tuturor, cei lipsiți de mijloace obținând prin grija barourilor de avocați aceeași asistență juridică, competentă și calificată.

¹ I. Popa, Creșterea eficienței activității avocaților în societatea românească, în R.R.D. nr. 8/1974, p. 31.

Purtător al unei misiuni de dreptate¹, avocatul trebuie să fie călăuzit de etica și echitatea socială, să-și perfecționeze neîntrerupt pregătirea profesională și politică.

Situația actuală a organizării și exercitării avocaturii în România întâmpină o serie de dificultăți care se datorează, în mare parte, inadecvării conținutului textului de lege la dinamica efervescentă a profesiei de avocat din actualul spațiu al tranziției românești.

Se profilează din ce în ce mai mult un curent de opinie conform căruia este necesară și obligatorie delimitarea între activitatea desfășurată de avocații pledanți (care apar foarte des în instanță) și avocații consultanți (care participă foarte des la negocieri, tranzacții și arbitraje comerciale etc.).

Chiar dacă, într-o primă analiză, cele două tipuri de activități apar ca fiind formulate mai mult sau mai puțin discutabil, ele își au originea într-o stare de fapt cât se poate de reală și actuală. Un argument pentru separarea tipurilor de activități desfășurate de avocați se poate deduce și din redactarea art. 3 alin. (1) din Legea pentru organizarea, desfășurarea și exercitarea profesiei de avocat, care la lit. a) se referă la „consultații și cereri cu caracter juridic”, iar la lit. b) se referă la „asistența și reprezentarea juridică” în fața instanțelor judecătorești ori a altor organe ale statului.

Întrebarea este dacă această separare a tipurilor de activități ale avocaților – deocamdată teoretică – va duce la conturarea unor „specializări”, urmând să avem „avocați consultanți” (redactori de cereri) și „avocați reprezentanți juridici”. În ce ne privește, credem că o asemenea specializare va duce la sporirea calității prestației profesionale a avocaților și, totodată, la obligarea lor la o colaborare mai fructuoasă.

Practic, activitatea unui avocat care este specializat în domeniul consultanței comerciale nu este consfințită legal, deoarece articolul menționat mai sus nu cuprinde, cum ar fi fost și firesc, descrierea completă a activităților specifice domeniului consultanței, cum ar fi redactarea și negocierea unui contract sau rapoartele juridice care „fotografiază” din punct de vedere juridic activitatea unei societăți². Dacă un avocat negociază, să spunem, timp de 12 ore încheierea unei

¹ *Idem*, p. 33.

² C. Carp, D. Panaite, Ghidul avocatului de succes, Ed. All Beck, București, 2003, p. 119.

tranzacții ale cărei implicații juridice sunt covârșitoare pentru afacerea clientului său, el nu poate afirma, la ieșirea dintr-o astfel de negociere, că a prestat o activitate avocațială. Clientul, pe de altă parte, nu este sigur că poate primi consultația de care are nevoie, întrucât Capitolul III, Secțiunea a 2-a, art. 38-46 din Legea nr. 51/1995 nu face referire decât la obligațiile pe care le are un avocat față de clientul său când îl reprezintă în instanță. Astfel, singura garanție pe care o poate avea clientul este reputația și experiența pe care și le clădește fiecare avocat.

Din fericire însă, în România au început deja să apară mari case de avocatură care și-au construit o reputație solidă în domeniul consultanței comerciale, chiar și în lipsa reglementărilor legale corespunzătoare, fapt care ne conduce la concluzia că piața avocaturii este în plin proces de expansiune și dezvoltare.

Ca o consecință firească a acestei stări de fapt, dictată de schimbările dinamice ale profesiei de avocat și de constrângerile textului actual de lege, am inserat în această lucrare, inovând și articulând în același timp domeniul artelor juridice prin delimitarea clară a universului comunicării juridice pe două paliere etimologice și praxiologice distincte: pe de o parte, comunicarea juridică specifică, proprie mai ales avocaților pledanți și, pe de altă parte, comunicarea juridică nespecifică, proprie avocaților consultanți.

Activitatea avocaților pledanți este descrisă pe larg în art. 3 lit. a) și este coroborată cu art. 38-46 din Legea nr. 51/1995. Aceste texte de lege corespund comunicării juridice specifice, definită ca fiind un ansamblu de mijloace și procedee folosite de avocații pledanți în perimetrele instituțiilor abilitate de lege pentru funcționarea justiției (parchet, judecătorie, tribunal, curte de apel etc.), care urmăresc, în aplicarea concretă¹ a normelor juridice la realitatea socială, să obțină soluții favorabile clienților pe care îi reprezintă în instanță.

Pe de alta parte, în ceea ce-i privește pe avocații consultanți, putem afirma că lor le corespunde ceea ce am denumit comunicare juridică nespecifică, deoarece textul de lege învederat mai sus a fost mai puțin generos în această privință. Comunicarea juridică nespecifică nu poate fi definită altfel decât ca fiind un ansamblu de mijloace procedurale, procedee, tehnici juridice și nejuridice aflate la îndemâna avocaților consultanți și care urmăresc, prin aplicarea în practica concretă a

¹ *Idem*, p. 121.

normelor juridice la realitatea vieții sociale, să obțină soluții favorabile clienților pe care îi reprezintă fie în fața instanței de judecată, în fața instanțelor publice sau private, fie în raport cu terțe părți, persoane fizice ori juridice.

După cum bine observă unii autori, în România au loc simultan două tranziții. Pe de o parte, avem de-a face cu o tranziție îndreptată spre exterior, cu obiectivul transformării fostei societăți socialiste românești într-o societate capabilă să se adapteze la sistemele europene și mondiale care iau naștere acum, în secolul al XXI-lea. Este o tranziție complexă, care presupune modificări esențiale și în avocatură.

În privința celei de-a doua tranziții, cea orientată spre interior, nu mai beneficiem nici de modele și nici de asistență. În cadrul procesului de tranziție interioară se include și avocatura, cu mecanismele ei proprii de formare.

Pentru a-și crea un viitor în profesie și a obține o anumită reputație, avocatul din zilele noastre trebuie să se creeze mai întâi pe el însuși, să-și perfecționeze calitățile personale și să depună un efort neconținut, pentru că, în general vorbind, avocatura este o profesie grea și cere multe și grele strădanii. Cu alte cuvinte, o carieră juridică de succes nu se poate construi decât în jurul modelării personalității avocatului și în raport cu următoarele aspecte:

- raportarea permanentă a avocatului la evoluția și dinamica actuală a economiei naționale;
- înțelegerea mecanismelor fenomenului juridic;
- acumularea continuă de cunoștințe specifice generale și dezvoltarea competențelor comunicaționale și relaționale;
- identificarea poziției pe piață și în interiorul fenomenului;
- flexibilitatea și rapiditatea în derularea activităților curente;
- descoperirea modului de a crea și a oferi servicii și consultanță de valoare.

Am considerat necesar a semnală confuzia ce domnește pe palierul terminologic al unor concepte precum: consultație juridică, asistență și/sau reprezentare juridică. Această inconsistență este de semnalat la art. 3 din lege, unde la lit. a) nu este descris pe larg ce reprezintă „consultații și cereri cu caracter juridic”. Practic, activitatea unui avocat care este specializat în domeniul consultanței comerciale nu este consfințită legal, deoarece articolul sus-menționat nu cuprinde descrierea completă

a activităților specifice, cum ar fi negocierea sau rapoartele juridice. În principal, consultanții sunt angajați să se ocupe fie de toate chestiunile juridice și fiscale ale companiei-client, fie (în cazul companiilor care au dezvoltat un departament juridic intern) să se ocupe de o anumită afacere.

M.I. Manoilescu spunea că „există și în arta avocatului ceea ce s-ar putea numi un stil tehnic, dar un adevărat avocat este o personalitate și ceea ce primează este stilul personal”. Oamenii învață unii de la alții, la fel și din pledoariile avocaților se poate învăța ceva, pentru că o pleoarie exprimă personalitatea fiecăruia.

Cu toții știm ce este acela un avocat: „Avocatul promovează și apără drepturile și libertățile omului. În exercitarea dreptului la apărare, avocatul are dreptul și obligația de a stăruii pentru realizarea liberului acces la justiție și pentru un proces echitabil”. Misiunea avocatului este de a-l ajuta pe om în relațiile sale cu justiția. De aceea, ne permitem să încheiem prezenta lucrare cu afirmația regretatului M.I. Manoilescu: „Nici n-ai apucat bine să critici și să disprețuiești pe avocați, că destinul face să ai nevoie de ei și să-i dorești binevoitori și ațți de a te ajuta”.

*

* *

Recunoașterea pe plan internațional a drepturilor și libertăților – prin Declarația universală a drepturilor omului, în tratatele internaționale referitoare la drepturile civile și politice, precum și în cele referitoare la drepturile sociale și economice sau chiar în Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale –, a căror protecție trebuie asigurată și garantată pe deplin, dar și apărată în mod constant și efectiv, reprezintă fundamentul dimensiunii universale a rolului avocatului într-o societate democratică.

Inspirator al judecătorului, apărător și reprezentant al celor cărora drepturile și libertățile prevăzute de lege le sunt recunoscute, confidentul acuzaților, solidar cu confrății săi, consultant în probleme juridice, participant la viața politică, avocatul trebuie să manifeste independență, onoare, probitate, respect față de principiile care guvernează exercițiul și organizarea profesiei sale.

În Europa, profesiunea de avocat a căpătat un interes plasat pe două nivele: supranațional și transnațional. Dispozițiile Tratatului de la Roma, care stipulează libera circulație a prestațiilor de servicii și dreptul de stabilire, ambele întărite de Directivele din 22 martie 1977, tind să faciliteze exercitarea efectivă a prestațiilor avocaților și fac dovada evidentă a caracterului din ce în ce mai internațional al rolului pe care îl îndeplinește avocatul. Exerțitarea profesiei în spațiul comunitar presupune existența unei profesii liberale și independente, care să se poată pune în slujba serviciilor publice ale justiției.

Avocatul joacă un rol deosebit de important în cadrul ordinii juridice comunitare. El contribuie la punerea în aplicare de către Comisia de Control a respectării dreptului comunitar de către toate statele membre, îndeplinind, în același timp, pe lângă Comisie o misiune de informare, parajudiciară și judiciară. Apariția sa în fața Curții de Justiție are loc în cazul recursurilor și procedurilor specifice. În fine, în fața jurisdicțiilor naționale, avocatul invocă dreptul comunitar, rolul său fiind din ce în ce mai mult acela de a înlesni cooperarea dintre jurisdicțiile naționale și Curtea de Justiție.

La 28 noiembrie 1988, reprezentanții celor 12 Barouri din cuprinsul Comunității Europene, în cadrul sesiunii plenare a Consiliului barourilor din Uniunea Europeană, au adoptat în unanimitate Codul Deontologic al Avocaților din Uniunea Europeană, pe care îl vom prezenta ulterior.

Misiunea avocatului este precizată extrem de clar în Preambulul Codului: „Într-un stat de drept, avocatul este indispensabil actului de justiție și celor care trebuie să îl îndeplinească, prin urmare, îi revine sarcina de a apăra drepturile și libertățile (...)”.

După cum spunea Mario Stasi, fost Decan al Baroului Paris, cu ocazia Congresului Asociației Franceze a Centrelor de Constituire a Barourilor, în 1987, integrarea dimensiunii europene în exercițiul profesional, trebuie să constituie o „preocupare pentru toți avocații din Europa”.

Statutul avocatului european trebuie recunoscut efectiv de către autoritățile publice din țara sa de origine și nu trebuie lăsat în sfera reglementărilor prin legi conservatoare și restrictive. În cadrul obiectivelor Codului, caracterul transnațional al profesiei de avocat constituie și o premisă primordială a armonizării progresive a regulilor deontologice aplicabile într-un cadru național.

În cele mai multe cazuri, reglementările referitoare la profesia de avocat din țările care fac parte din Uniunea Europeană se bazează pe principiile filozofice din Cod și, prin urmare, plasează rolul avocatului într-o societate democratică pe trei niveluri: 1. jurisdicțiile și administrațiile; 2. accesul la profesie și condițiile de exercitare a profesiei; 3. deontologia profesională. Sarcinile și îndatoririle specifice profesiei de avocat fac obiectul unor reguli stricte ce își găsesc corespondență în fiecare dintre cele trei niveluri.

Cele 10 state membre fondatoare ale Consiliului Europei, instituit în 1949, au semnat la Roma, la data de 4 noiembrie 1950, Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care a intrat în vigoare la data de 3 septembrie 1953.

Originalitatea și forța Convenției, în comparație cu Declarația universală, care de altfel a constituit principala sa sursă de inspirație, constă în sistemul său de control supranațional asupra respectării drepturilor proclamate de către aceasta, drepturi devenite obligații juridice pentru statele membre.

„Convenția, în totalitatea ei, este dominată de noțiunea de democratic”, fapt ce a fost statuat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cadrul cauzei *Lingens c. Austriei*. Caracterul democratic al actului de control instituit de Convenție se traduce, printre altele, printr-o nevoie din ce în ce mai acută de prezența unui avocat, un profesionist al dreptului, în cadrul acestui mecanism, în momentul introducerii acțiunii în fața Curții.

Este important de remarcat caracterul gratuit al procedurii în fața organismelor Convenției. Astfel, pentru a putea permite persoanelor lipsite de suficiente resurse de a avea acces la asistența unui avocat, conform principiului egalității forțelor, Comisia a adoptat un *addendum* la Regulamentul său interior, prin care a fost creat un sistem de asistență juridică.

Rolul avocatului este la fel de important și în fața jurisdicțiilor naționale, pentru că, în acest sens, Comisia instituie un sistem de control secundar, primul nivel de control găsimu-se pe plan național, unde avocatul este chemat să expună în fața judecătorului din țara sa dispozițiile Convenției sau jurisprudenței organismelor de la Strasbourg.

Astfel, putem spune că asistăm la afirmarea rolului avocatului pe întregul plan juridic: drept public sau privat, dreptul societăților, dreptul

concurenței și drepturile omului. Avocatul are posibilitatea de a exercita profesiunea în afara granițelor țării sale de origine, coabitând cu confrății săi din străinătate. În fiecare stat, reglementările profesiei de avocat respectă tradițiile, răspunzând în același timp imperativelor internaționale.

Avocatul român de la sfârșitul secolului al XIX-lea și din perioada de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial a constituit un exemplu concret a ceea ce avocatul, în general, reprezenta în acea perioadă în întreaga Europă – exponentul unei societăți în care democrațiile au fost consolidate. Constituția României din 1923 a fost una dintre cele mai liberale din epoca sa, dispozițiile sale fiind încă de actualitate. Profesiunea de avocat era cunoscută a fi liberă și independentă, avocatul exercitându-și profesia într-un cabinet propriu și aparținând unui organism bine structurat, care proclama o disciplină profesională ce corespundea statutului său democratic.

Epoca comunistă a redus în mod esențial rolul avocatului în societate. Organismul din care făcea parte era subordonat Ministerului de Justiție, independența sa economică și profesională dispărând. Controlul acestei profesii a fost supus exclusiv puterii politice reprezentate de partidul unic. Exercițiul juridic al apărării într-un proces penal sau apărarea dreptului la proprietate în cadrul unui proces civil puteau „leza” principiile care guvernau societatea comunistă.

După lunga iarnă comunistă, România a reconsiderat în mare măsură întregul său sistem juridic, statutul profesiei de avocat fiind și el inclus în acest proces.

Importanța rolului pe care îl joacă avocatul în societate este stipulată în Constituția din 1991 în art. 24: „Dreptul la apărare este garantat. În tot cursul procesului, părțile au dreptul de a fi asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu”.

De asemenea, în art. 23 din Constituție se prevede că, în cazul unei persoane arestate sau reținute, i se aduc la cunoștință faptele de care este vinovată numai în prezența unui avocat. Și, în sfârșit, corolarul principiilor enunțate mai sus îl constituie afirmația egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, precum și liberul acces la actul de justiție.

Conform Codului de procedură civilă, avocatul are dreptul să reprezinte părțile într-o cauză civilă și asigură, în situații speciale, asistență juridică gratuită.

În cauzele penale, avocatul joacă un rol esențial, recunoscut în mod expres și, printre altele, asistă la toate actele de cercetare penală, are dreptul de a comunica cu clientul său arestat, poate exercita toate drepturile procedurale la care are dreptul arestatul însuși, poate asigura reprezentarea clientului său în situațiile prevăzute de lege.

Legea nr. 51/1995 privind exercitarea profesiei de avocat consacră pentru prima dată după epoca comunistă caracterul liber și independent al acestei profesii. Avocatul se supune legii, statutului și regulilor proprii sale profesii. El are dreptul să asiste și să reprezinte orice persoană fizică sau juridică, în fața tuturor instituțiilor sau structurilor puterii de stat, în fața oricărei persoane.

Odată cu ratificarea Convenției europene a drepturilor omului de către România, avocatul este chemat să joace un rol determinant. În art. 20 din Constituție se prevede că, în cazul dezacordurilor între pactele și tratatele referitoare la drepturile omului la care România este parte și legile interne, reglementările internaționale sunt prioritare.

Datorită acestor reglementări, mai multe cazuri referitoare la dreptul de proprietate și la dreptul la un proces echitabil au putut fi apărute de către avocați în fața instanțelor din România. Numeroase plângeri au fost adresate de către avocați Comisiei Europene pentru Drepturile Omului. Cu toate acestea, în afara cadrului legislativ mai există încă imperfecțiuni, dificultăți și lipsuri:

- din cauza mijloacelor economice insuficiente, dar și a persistenței unei mentalități conservatoare, vechea formă de exercitare a profesiei în cadrul unor structuri colectiviste dublează forma liberală și independentă a exercitării profesiei de avocat;

- interesele profesiei nu sunt suficient apărute de către avocați, din cauza lipsei unei reale solidarități a corpului profesional;

- în ceea ce privește fiscalitatea, nu există încă o reglementare clară, detaliată, care să-l poată face pe avocat să-și exprime independența economică, de unde rezultă interpretările limitate și restrictive ale organelor fiscale;

- în cadrul actualei forme de organizare a justiției, avocatul este de multe ori împiedicat să-și exercite în mod eficient dreptul de apărare al

clientului său: limitarea nejustificată de către judecător a timpului de vorbitor cu clientul său, lipsa de ajutor din partea auxiliarilor justiției, lipsa unor infrastructuri corespunzătoare pentru avocați în clădirile tribunalelor etc.;

– în afara regulilor deontologice incluse în Statutul profesiei de avocat, adoptat conform Legii nr. 51/1995 de către Uniunea Avocaților din România, nu există încă un adevărat cod deontologic care să garanteze corectitudinea unor raporturi corespunzătoare între avocat și confrății săi, între avocat și magistrați sau alte autorități statale.

Rolul avocatului într-o societate democratică depinde întotdeauna de armonizarea reglementării statutului său la nivel național cu principiile recunoscute pe plan internațional în organizarea și exercitarea profesiei. Aceste reglementări internaționale și naționale referitoare la profesia de avocat constituie expresia valorilor sedimentate de-a lungul istoriei, dar și a condițiilor actuale, moderne, specifice pentru integrarea europeană.

Mai mult decât atât, în cadrul unei societăți în care democrația este în curs de consolidare, avocații pot juca un rol mult mai important. Cu alte cuvinte, avocații și adevărata democrație sunt două noțiuni inseparabile. Organizația trebuie să fie o adevărată elită democratică. Este deci momentul ca avocații să se implice mai mult în viața politică, nu numai pentru a promova interesele profesiunilor, dar și pentru a susține, în egală măsură, principiile democrației liberale.

În spiritul statului de drept, avocații sunt chemați să apere instituțiile și regulile instituite de lege. Din acest punct de vedere, trebuie să ținem cont de un adevăr esențial, și anume acela că „Nicio societate nu se poate baza pe reguli de conduită provizorii, recunoscute ca atare și supuse oricând schimbării. Pentru asigurarea stabilității sale sunt necesare, în orice perioadă, anumite idei, principii fixe, care reglementează și inspiră viața de toate zilele”.

Domeniile de activitate a avocaților în Europa sunt diferite, dar rolul lor este, în esență, același.

Astfel, în Belgia, avocații depun jurământ să fie loiali regelui, să respecte Constituția și legile țării, precum și să respecte tribunalele și autoritățile publice și să nu urmărească sau să apere un caz decât dacă ei îl cred „sincer și conștient” just.

În Franța, avocații sunt membrii unei *profession liberale* și jură să-și exercite profesia cu demnitate.

În Germania, un *Rechtsanwalt* trebuie să-și exercite profesia în mod conștient și în viața profesională, dar și în cea personală.

În Grecia, avocatul este un „ofițer public” și membru al unei profesii liberale și libere, în care elementul încrederii personale a clientului în avocat este esențială.

În Irlanda, avocatul *solicitor* acționează ca un consultant juridic pentru clienții săi, atât în probleme contencioase, cât și necontencioase. Există aici o ramură a profesiei – pledanții (*barristers*) – care dau opinii sau sfaturi pe probleme juridice.

În Italia, un *avvocato* are dreptul să îndeplinească orice tip de activitate judiciară sau extrajudiciară; munca judiciară implică și munca din afara procesului, dar în legătură cu aceasta.

În Luxemburg, avocatul este un funcționar al tribunalului cu anumite drepturi de monopol, care oferă consultanță și apare în fața Curților.

În Portugalia, avocații aparțin unei profesii liberale. *Advogados* sunt singurii abilitați să ofere publicului asistența juridică. Capitolul V al Regulamentului profesiei stabilește clar că *advogados* trebuie să se afle în serviciul justiției și al legilor.

În Spania, *advogados* aparțin unei profesii liberale dedicate justiției și protejării interesului public, cărora le este încredințată responsabilitatea pentru protecția tuturor intereselor.

Toți avocații din Regatul Unit trebuie să fie integri și demni de încrederea ce li se acordă. Cu toții se supun unor reguli etice și disciplinare extrem de simple.

În Statele Unite ale Americii, un avocat este reprezentantul clienților, un funcționar al sistemului juridic și o persoană publică având responsabilități speciale pentru calitatea justiției. El are mai multe funcții, există reguli stricte de conduită pentru a controla avocații americani, dar, ca și avocații din alte țări, trebuie să se bazeze pe propriile lor conștiințe.

În Japonia există un cod de etică, ce spune că avocații stimează dreptatea și iubesc libertatea, caută adevăruri și virtuți, respectă ordinea publică, sunt curajoși și au spiritul serviciilor publice, disprețuiesc lăcomia și nu îi fletează pe cei puternici, luptă să-și educe personalitatea, să-și cultive simțul comun și să continue instruirea academică.